

เพลงอีแซวรุ่นเก่า: การใช้คำอุทานเสริมอรรถรส
ในบทปฏิพากย์
Old-Style E-Seaw Songs: The Trace of Exclamation
and Singing Ornamenting Dialogues

(Received: Sep 15, 2022 Revised: Dec 20, 2022 Accepted: Dec 25, 2022)

สมบัติ สมศรีพลอย¹, สุภัทรา จันทะคัต²
Sombat Somsriploy, Suphatthra Chanthakhat,
วาสิฏฐี สุวรรณพานิช³
Wasitthi Suwanphanich

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้คำอุทานในการร้องเพลงอีแซวรุ่นเก่า ซึ่งมีบทบาทหน้าที่เสริมอรรถรสในบทเพลงปฏิพากย์ที่พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเก่าใช้ร้องเล่นหรือแสดงในอดีต กลุ่มข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์คือวีดิทัศน์การแสดง “เพลงอีแซว” ในเว็บไซต์ยูทูบ ของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ผลการวิเคราะห์พบว่า การใช้คำอุทานในการแสดงเพลงอีแซวรุ่นเก่าปรากฏทั้งหมด 11 คำ ได้แก่ ทุด, เอ้ย, อ้อ หรือ อ๋อ, พิโธ่ (พุทโธ่), เฮ้ย, ชะชะ, เอ๊ะ, แหม, หนอยหน้อย (หน้อยแน่) เอ้ย และแน่ะ คำอุทานที่ปรากฏมักแสดงอารมณ์ของความไม่พอใจ ดุถูก ฉุนเฉียว ไม่ยอมแพ้ การข่มขู่ต่อสู้อยู่ มีส่วนน้อยที่ใช้

¹นาวาอากาศโท ดร. อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: som535150@gmail.com

²อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: suphatthrac.bsru@gmail.com

³อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: wasitthi1992@gmail.com

เพื่อแสดงความแปลกใจ และการเรียกด้วยความเอ็นดู การใช้คำอุทาน เสริมอรรถรสดังกล่าวนับเป็นเสน่ห์ของเพลงอีแซวในอดีตที่สอดคล้องกับค่านิยม ขนบการแสดง และบริบทสังคมยุคนั้น

คำสำคัญ: เพลงอีแซวรุ่นเก่า คำอุทาน บทปฏิบัติพากย์

Abstract

This article aims to analyze the trace of exclamation use in the singing of old-style E-Seaw songs. The function of exclamation is to ornament the dialogues which both male and female lead singers used to sing and perform in the past. Unlike nowadays, the singers do not sing the exclamation. The group of data analyzed in this article is the performing videos “Old-Style E-Seaw Songs” retrieved from the YouTube channel of Soon Sangkeet Sin Thanakan Krungthep (or Musical Art Center of the Bangkok Bank). The result of analysis shows that there are 11 exclamation words used in the performance of old-style E-Seaw songs as followed; thút (ทุต), oêi (เอ้ย), ô (อ้อ) or ố (อ๋อ), phithô (พิโธ่) (phútthô (พุทโธ่)), hoéi (เฮ้ย), cháchá (ชะชะ), é (เอ๊ะ), mǎe (แหม), หนอยหน้อย (nǎinǎi) (nǎinǎe (หน้อยแน่)), oěi (เอ้ย) and nàe (แน่ะ). The trace of the use of those exclamation words ornaments the dialogues. Most of the exclamation words express dissatisfaction. Moreover, the exclamation of amazement and affection are also found. The use of exclamation ornamenting dialogue songs is the charm of good old time where the social context related. The present E-Saew performance does not include those exclamation words anymore since the songs are memorized and the role and order of singers and the time are fixed. The exclamation words which male and female lead singers used in singing or improvisation could not be brought in the performance accordingly due to the change of the role and performing context.

Keywords: Old-style E-Seaw song, Trace, Ornamenting, Dialogue.

1. บทนำ

เพลงอีแซวเป็นเพลงที่พ่อเพลงแม่เพลงในเขตสุพรรณบุรีและอ่างทอง กล่าวพร้อมกันว่า เป็นเพลงใหม่เพิ่งมีเล่นจริงจังเมื่อ 40-50 ปีนี้ นับจาก พ.ศ. 2527 ถิ่นกำเนิดอยู่ในสุพรรณบุรี (เอนก นาวิกมูล, 2550, น. 640) แต่ก่อนนี้ยังไม่เรียกเพลงอีแซว แต่เรียกเป็น “เพลงยั่ว” เพราะเล่นกันเป็นทำนอง ร้องยั่วกันสนุก ๆ คล้ายเพลงกลองยาว แบบแผนไม่มีอะไรมาก กลุ่มคนที่เรียกนี้ ได้แก่ ชาวบ้านในอำเภอพนมทวน อำเภอเลาขวัญ อำเภอปอพลอย อำเภออุทอง (เกลียว เสรีจกิจ, 2565) ลักษณะการเล่นเพียงตบมือให้เป็นจังหวะ หรือใช้ฉิ่ง กรับ ตีประกอบ บางครั้งจึงเรียกว่า “เพลงตบเพลาะ” ต่อมาเอาแคนเป่าประกอบ จึงเรียกว่า “เพลงแคน” ถัดจากนั้นจึงเรียกว่า “เพลงอีแซว” ในช่วงนี้ ได้ยืมเนื้อร้องของเพลงฉ่อยทางอ่างทองมาร้องเป็นเรื่องเป็นราวขึ้น ในที่สุด จากการร้องอย่างสมัครเล่นก็ตั้งคณะขึ้นร้องเป็นอาชีพ (เอนก นาวิกมูล, 2550, น. 327) คณะเพลงอีแซวอาชีพที่เริ่มรับจ้างแสดงจนมีชื่อเสียงโด่งดัง ได้แก่ คณะพ่อไสว วงษ์งาม และแม่บัวผัน จันทรศรี “เพลงอีแซว” จึงกลายเป็น สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดสุพรรณบุรีมาถึงปัจจุบัน

เพลงอีแซวเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน ทั้งในท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ท้องถิ่นใกล้เคียง และท้องถิ่นอื่น ๆ ทั่วประเทศ ทั้งในสังคมเมืองและชนบท เพราะผู้แสดงมีการประยุกต์ลักษณะ การร้องเล่นให้มีความทันสมัย (บัวผัน สุพรรณยศ, 2548) จะเห็นได้ว่า สถานภาพ และบทบาทของเพลงอีแซวยังคงทำหน้าที่รับใช้สังคม แม้จะไม่รุ่งโรจน์เหมือนในอดีต แต่ก็ตาม นอกจากนี้ ในปัจจุบันก็มีการนำวีดิทัศน์การแสดงเพลงอีแซวในอดีต และมีการไลฟ์สด (Live) ของการแสดงคณะต่าง ๆ เผยแพร่ลงในสื่อออนไลน์ ในเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน Youtube TikTok รวมทั้งมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมและการแสดงเพลงพื้นบ้านในเพจสมาคมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ประเทศไทย เพลงอีแซวจึงคงดำรงอยู่ในโลกสามัญที่มีการรับจ้างแสดง และในโลกออนไลน์ที่ทุกคนสามารถรับชมได้

เพลงอีแซวเป็นเพลงปฏิพากย์ยาวที่มีจังหวะเร็วกระชั้น ลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอนหัวเดียวเหมือนเพลงพื้นบ้านภาคกลางทั่วไป ดังตัวอย่างเนื้อเพลงต่อไปนี้

ก็แม่อยู่แกละตายกันลงไปเป็นผี บอกว่าคราวนี้แล้วก็หาแม่เพลงละที่ไหน
เล่นเรื่อยอยู่เป็นแถวเขาบอกว่าแนวสะพรั่ง ก็มองดูแก่กันเสียจังกิดให้เศร้าใจ

(พ่อไสว วงษ์งาม)

กลอนเพลงอีแซวมักจะนิยมใช้ “กลอนโล” เนื่องจากเป็นเพลงปฏิพากย์ ต้องดันโต้ตอบ ซิงไหวซิงพริบระหว่างพ่อเพลงแม่เพลง อีกทั้งกลอนโลมีคำในภาษาจำนวนมากจึงสามารถดันโดยไม่ติดขัด จากตัวอย่างใช้กลอนโลในคำสุดท้ายของบท คือ “ไหน” กับ “ใจ” และจะลงกลอนโลหรือคำที่ประสมด้วยสระไอในคำสุดท้ายไปทุกบทจนกว่าจะสิ้นกระแสความ ส่วนการสัมผัสระหว่างวรรคไม่เคร่งครัดเหมือนกลอนสุภาพ จากตัวอย่างคำสุดท้ายของวรรคหน้าคือ “ผี” จะส่งสัมผัสกับ “นี้” ซึ่งเป็นพยางค์ที่ 4 และ “พรั่ง” ส่งสัมผัสกับ “จิง” ซึ่งเป็นพยางค์ที่ 7 การที่เป็นเช่นนี้ขึ้นอยู่กับจังหวะการร้องของแต่ละคนว่าจะลงจังหวะห้องสัมผัสได้หรือไม่ หากคำยาวก็รวบให้สั้น หากจำนวนคำสั้นก็ลากเสียงเอื้อนให้ยาว

เอกลักษณ์สำคัญของเพลงอีแซวคือการขึ้นเพลงและลงเพลง กล่าวคือจะขึ้นเพลงด้วยการเอื้อนเสียงยาว ๆ ว่า “เอ่อ...เออ...เอ็ง...เอ้อ...เอ็ง...เอย...” เป็นการทดสอบเสียงหรือตั้งระดับเสียง เพื่อเรียกความสนใจจากผู้ชม ส่วนการลงเพลงหรือรับเพลง ผู้ร้องจะทอดเสียงต่ำและทอดทำนองให้ช้าลง แล้วลงท้ายว่า “เออ เอิง เอย” แล้วลูกคู่จะร้องรับด้วยคำว่า “เอย...แล้ว...” และต่อด้วยสองคำสุดท้ายของวรรค จากตัวอย่าง ผู้ร้องจะทอดเพลงว่า “ให้เศร้าใจ เอ่อ เอิง เอย” ลูกคู่จะรับว่า “เอย แล้ว เศร้าใจ” เป็นต้น

ภาพที่ 1 การแสดงเพลงอีแซว ครั้งที่ 301

“ชุมนุมพ่อเพลงแม่เพลงทั่วภาคกลาง” ณ ศูนย์สังคีตศิลป์
 ธนาคารกรุงเทพ แม่ทุเรียน สุนทรวิภาต กำลังร้องประกบฝ่ายพ่อเพลง
 (สุบรรณวาทีน, 2565, ออนไลน์)

ทำนองเพลงอีแซวรุ่นเก่าที่พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเก๋าร้อง แม่บัวผัน จันทรศรี
 ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง เพลงพื้นบ้าน พ.ศ. 2539 ได้ให้สัมภาษณ์
 ไว้ในรายการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 833 ชื่อการแสดง
 “เพลงอีแซว คณะแม่บัวผัน จันทรศรี” วันที่ 12 กรกฎาคม 2539 ไว้ว่า

เพลงอีแซวทำนองเก่า ๆ ครั้งสมัยก่อนปู่ย่าตาเฒ่า แล้วก็มา
 ขึ้นแม่ผัน จะเล่าให้ฟังก็ได้ รุ่นพ่อรุ่นแม่รุ่นย่ารุ่นปู่ เขาร้องคนละอย่าง
 ไม่แบบนี้ เขาเล่นกันตอนเดือน 11 ไหว้พระวัดไชโย ตอนลงเรือ
 ก็ร้องเพลงเรือ พอดึกเข้าก็ขึ้นจากเรือ ขึ้นบกก็ไปเล่นเป็นเพลงแคน
 พ่อเป็นคนเป่าแคน เพลงอีแซวแต่ก่อนเรียกเพลงแคน ลูกมั่งหลานมั่ง
 ก็ร้องกันไปในลำเรือ มีเครื่องดนตรีแคนกับฉิ่ง อีแซวแบบเก่าสมัยรุ่นพ่อ
 นายดินที่วัดป่าเลไลยก์ก็ร้องแบบนี้ ลูกกร่ายก็ร้องประยุกต์แล้ว
 คนแต่ก่อนเขาร้องช้า ๆ โต้ตอบกัน ร้องแบบไม่ยาว ขึ้นแล้วก็ลง
 ร้องกันถี่ ๆ ขึ้นว่า

เออ..มาเถิดกระไรแม่มา (ลูกคู่รับ) คนสวยอย่าฆ่าซะแล้วรำไร (ลูกคู่รับ)
เดินโค้งกันแล้วรำโค้ง (ลูกคู่รับ) รักกับพี่สักวงแล้วจะเป็นไร (ลูกคู่รับ)
แม่แขนอ่อนกันแล้วท่อนอ้อย (ลูกคู่รับ) จะรักกับพี่สักหน่อยพ่อพวงมาลัย (ลูกคู่รับ)

กลุ่มข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ในบทความนี้มาจากการแสดง “เพลงอีแซว รุ่งเก่า” ของกลุ่มพ่อเพลงแม่เพลงรุ่งเก่าที่บางคนยังร้องแบบสั้น ๆ และบางคน มีการประยุกต์การร้องเนื้อที่ยาวขึ้นกว่าเพลงอีแซวสมัยเก่า การแสดงดังกล่าว บันทึกอยู่ในสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ยูทูบ เป็นการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธานีคารกรุงเทพระดับที่ 301 “ชุมนุมพ่อเพลงแม่เพลงทั่วภาคกลาง” ของเพจ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธานีคารกรุงเทพระดับที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2563 การแสดงดังกล่าวเป็นการแสดงของครูเพลงอาวุโสชาวอ่างทอง-สุพรรณบุรี บันทึกการแสดงดังกล่าวจึงเป็นหลักฐานสำคัญให้เห็นวัฒนธรรมการแสดง และวิวัฒนาการของการโต้ตอบกันอย่างถึงพริกถึงขิงของนักเพลงรุ่งเก่าที่มีเสน่ห์ และมีถ้อยคำ “อุทาน” ที่ทำให้เห็นเค้าเงื่อนบางประการบริบทการแสดง ในอดีต ด้วยเหตุนี้ต้องชื่นชมศูนย์สังคีตศิลป์ ธานีคารกรุงเทพระดับที่ 29 นำโดย เอนก นาวิกมูล ที่มีวิสัยทัศน์ จัดบันทึกการแสดงเพลงพื้นบ้านภาคกลางไว้ แล้วนำเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ จึงทำให้เห็นการใช้คำอุทานในเพลงอีแซวรุ่งเก่า ที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์

2. อรรถรสในการร้องเพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์ (Dialogue Songs) คือ เพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการเกี่ยวพาราสีซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่ไวยาหาร การชิงไหวชิงพริบ (สุภัญญา ภัทรราชย์, 2540, น. 7) ดังบทร้องของแม่บัวผัน จันทรศรี ศิลปินแห่งชาติ สาขากการแสดง ปี 2533 ในงานมหกรรมพื้นบ้าน ตำนานสุโขทัย เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2529 ที่ว่า

“พ่อแม่เจ้าชายน่านที่มานั่ง	ท่านบรรดาที่ฟังร้องขอลง
ถ้าแม่ผิดกันไปแม่บ้างปลั่งกันไปหรือ	ไม่ควรถืออย่างถ้อยกมีขึ้นไหว
ไม่ว่าเพลงอีแซวกันหรือเพลงฉ่า	เมื่อเอ่ยขึ้นต้องด่ากันไม่เลือกว่าหญิงหรือชาย
ผู้หญิงด่าแม่ชายแก้กันว่าเอา	มันไม่ออกไม่เข้ากันกับใคร
เปรียบเหมือนดั่งถือไม้คนละวา	ไอ้เมื่อฉันเปกมาแก้ก็เปกไป
หากว่าเราว่าดั่งจะมีคนชม	ว่าชู้คงจะถมน้ำลาย

(อนุรักษศิลป์วัฒนธรรม, 2565, ออนไลน์)

หัวใจสำคัญของเพลงพื้นบ้านภาคกลางไม่ว่าจะเป็นเพลงอีแซวหรือเพลงฉ่อยคือการสร้างสรรค์เนื้อหาทกลอนเพื่อใช้ร้องเกี่ยวพาราสิทธิ์ต่อกัน เป็นลักษณะการประทุษาจาเชิงบริภาษระหว่างพ่อเพลงกับแม่เพลง ดั่งบทกลอนที่ว่า “ไม่ว่าเพลงอีแซวกันหรือเพลงฉ่า เมื่อเอ่ยขึ้นต้องด่ากัน ไม่เลือกว่าหญิงหรือชาย” นอกจากนี้ ยังเป็นการแก้เพลงแก้เกี่ยว ยอกย้อนว่ากันในการชิงไหวชิงพริบ เพื่อความได้เปรียบโดยมีศักดิ์ศรีของเพศ เป็นเครื่องเติมพัน “ผู้หญิงด่าแม่ชายแก้กันว่าเอา มันไม่ออกไม่เข้ากันกับใคร” แม่บัวผัน จันทรศรี ได้อุปมาเปรียบเทียบว่า การว่าเพลงเปรียบเหมือนการต่อสู้ โดยมีอาวุธคือไม้คนละวาที่ใช้ตีกัน “เปรียบเหมือนดั่งถือไม้คนละวา ไอ้เมื่อฉันเปกมาแก้ก็เปกไป” หากตีความถ้อยคำ “ไม้” ที่มีความยาวคนละวาซึ่งพ่อเพลงแม่เพลงใช้เป็นอาวุธตีกันให้เกิดเสียงดังสนั่น นั่นก็คือ ถ้อยคำวาจาในการปฏิพากย์โต้ตอบกันนั่นเอง

ภาพที่ 2 พ่อเพลงแม่เพลงอีแซว พ่อบัวเผื่อน โปธิ์พักตร์ (นั่งพนมมือ)
 พ่อไสว วงษ์งาม (นั่งยอง ซ้ายมือ) แม่บัวผัน จันทรศรี (นั่งขวามือ คนที่
 1) และ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ (นั่งขวามือคนที่ 2)
 (เอนก นาวิกมูล, ผู้ถ่ายภาพ, 2529)

การร้องกลอนโต้ตอบกันด้วยโวหารทำให้ผู้ชมการแสดงเกิดอรรถรส ซึ่งหมายถึงถ้อยคำที่ทำให้เกิดความสนุกสนานแฝงไปด้วยอารมณ์ขัน เกิดความซาบซึ้ง หรือเกิดความสะเทือนใจ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 1337) อรรถรสดังกล่าวในเพลงอีแซวรุ่นเก่า คือ วิจารณ์การเล่นเพลงของพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเก่าทั้งถ้อยคำ น้ำเสียง และลีลาท่าทางที่เป็นอัตลักษณ์ การร้องโต้ตอบกันด้วยบทกลอนโดยไม่มีการพูด หรือสนทนามากนัก เป็นการร้องโต้ตอบแก้เกี้ยวว่ายอกย้อนเดินกลอน แบ่งฝ่ายชายหญิงรุมกันว่า เพื่อชิงไหวชิงพริบแสดงปฏิภาณเอาชนะกัน ด้วยคารม เป็นขนบนิยมในการเล่นเพลงแบบเก่า

อรรถรสดังกล่าวทำให้ผู้เผยแพร่บันทึกการแสดงลงในเว็บไซต์ยูทูบ ตั้งชื่อว่า “อีแซวโบราณ ว่ากันเข้าใจ” การแสดงเพลงอีแซวดังกล่าวเป็นตัวแทน ยุคสมัยเก่า ซึ่งทำให้เห็นค่านิยมหรือขนบนิยมของการเล่นเพลงแบบเก่า

มีการร้องกลอนว่าแก้กันอย่างดูเด็ดเผ็ดมัน “ว่ากันเข้าใจ” ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตในประเด็นการร้องเพลงปฏิพากย์ของอีแซวรุ่นเก่าว่า นอกจากการร้องกลอนแก้กันอย่างคมคายแสดงถึงปฏิภาณไหวพริบแล้ว การใช้คำอุทานเพื่อเสริมอารมณ์รสเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งซึ่งช่วยเสริมลีลาการร้องให้เกิดอารมณ์รส

ภาพที่ 3 การแสดงเพลงอีแซว ครั้งที่ 301

“ชุมนุมพ่อเพลงแม่เพลงทั่วภาคกลาง”

ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ แม่ตะลุ่ม สุธน

กำลังร้องประกับ พ่อกร่าย จันทร์แดง

(สุพรรณวาทีน, 2565, ออนไลน์)

3. การใช้คำอุทานเสริมอารมณ์รสในเพลงอีแซวรุ่นเก่า

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2544: 109) ให้นิยามของคำอุทานว่า “คำพวกหนึ่งซึ่งผู้พูดเปล่งออกมา แต่ไม่มีความแปลเหมือนคำชนิดอื่น เป็นแต่ให้ทราบความต้องการ หรือสนใจใจคอกว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้เท่านั้น เช่น ตัวอย่าง เออ! เอ๊ะ! โอ๊ย! เอ๊ย! ดังนี้ เป็นต้น บางทีก็เอาคำที่มีคำแปล มาแปลงเป็นอุทานก็มี เช่น พุทโธ! อนิจจา! ออกเอ๊ย! เจ้าเอ๊ย! ดังนี้ เป็นต้น” ส่วน วิจิตรน ภาณุพงศ์ และคณะ (2552: 64-65) ให้นิยามของคำอุทานว่า “คำที่เปล่งออกมาเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น สะเทือนใจ ตกใจ

ดีใจ เห็นใจ ประหลาดใจ สงสาร สงสัย เจ็บปวด ฯลฯ คำอุทานทำให้ผู้ฟัง หรือผู้อ่านรู้ว่าผู้พูดหรือผู้เขียนมีความรู้สึกอย่างไร”

กล่าวโดยสรุป คำอุทานจึงหมายถึงคำที่ใช้สื่อหรือแสดงอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้พูด คำอุทานนอกจากจะปรากฏในการสื่อสารทั่วไปแล้วยังปรากฏในเพลงพื้นบ้านด้วย ดังที่ เกลียว เสร็จกิจ (2565) กล่าวถึงคำอุทานในเพลงพื้นบ้านว่า คำอุทานส่วนใหญ่จะใช้ตอนโต้ตอบกันอย่างรุนแรง ตอนเราเดินกลอนธรรมดาที่ไม่ค่อยได้ใช้ มันประกอบกับความรู้สึกเราที่ใช้ถ่ายทอดออกมาเป็นคำนั้น จากการวิเคราะห์การใช้คำอุทานในการแสดง เพลงอีแซวรุ่นเก่า พบจำนวน 11 คำ ดังนี้

3.1 ทุด คือ คำที่เปล่งแสดงความไม่พอใจ ตีเตียนหรือดูถูก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 576) ดังบทกลอน

แม่ทุเรียน: เฮ้ยข้าจะลองดูเฮ้ยว่าสู้สักพัก ถามว่าจะสูงศักดิ์เฮ้อว่าเท่าไร
เขาวัวไถ่มะเขือไถ้ที่พาดปากขาม “**ทุด**” พวกไถ้สามหนอวัน
ตาย

ตามความหมายของเพลงปฏิพากย์ คือการใช้ถ้อยคำร้องโต้ตอบกัน เมื่อร้องว่ากันแล้วแม่เพลงย่อมมีอารมณ์ ดังนั้น คำอุทานเสริมอารมณ์ “ทุด” จึงแสดงความไม่พอใจ ดูถูก พร้อมการสาปแช่งถึงปริภาชให้พ่อเพลงตาย ภายในสามวัน

3.2 เฮ้ย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, น. 1433) ให้ความหมายของ “เฮ้ย” ว่า “คำที่เปล่งออกมาแสดงอาการว่า พุดผิดไป เป็นต้น” อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นว่า “เฮ้ย” ที่ปรากฏในขอบเขต ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาไม่ได้มีความหมายดังกล่าว พิจารณาได้บทกลอน ต่อไปนี้

แม่ทุเรียน: เฮ้ยข้าจะลองดู “เฮ้ย” ว่าสู้สักพัก ถามว่าจะสูงศักดิ์เอ้อว่าเท่าไร
เขาว่าไอ้มะเขือไอ้ที่พาดปากขาม ทุดพวกไอ้สามหนอวันตาย

จะเห็นว่า คำว่า “เฮ้ย” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ไม่สอดคล้องกับถ้อยคำอุทานเสริมอารมณ์สในบทเพลง คำว่า “เฮ้ย” ในที่นี้ ไม่ใช่การเอื้อนในเนื้อเพลงและไม่ได้แสดงว่าพูดผิดไป แต่บริบทที่เปลี่ยน คำอุทาน “เฮ้ย” เหมือนเป็นการพูดแตกตันออกมา แสดงการย้ำความหนักแน่นในปลายวรรค ลงเพลง “จากไปสู่วิมาน ‘เฮ้ย’ อยู่ที่ไหน” และเปล่งออกมาแสดงความมั่นใจใจ มีความพร้อมต่อสู้คารมกับพ่อเพลง ดังบทกลอน “เฮ้ยข้าจะลองดู ‘เฮ้ย’ ว่าสู้สักพัก”

3.3 อ้อ หรือ อ้อ คือคำที่เปล่งออกมาแสดงว่ารู้แล้ว เข้าใจแล้ว หรือนึกได้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 1383) ดังบทกลอน

แม่บัวผัน: “อ้อ” ไม่ได้เมื่อสาวเอ็งจะเอากันเมื่อแก่ ว่าของเหี่ยวช่างแม่มั่นประไร
เอ็งจะมาเล่นคนเฒ่าเอ็งจะมาเอาคนแก่ มึงช่างไม่คิดถึงแม่มึงหรือยังง
แม่ทุเรียน: “อ้อ” ไม่ได้เมื่อสาว “อ้อ” จะเอาเมื่อแก่ ของเหี่ยวช่างแม่เอี้ยมั่นประไร
มาเจอของเหี่ยวประเดี้ยวของเอ็งต้องหด เย็ดพ่อมึงเอารสเล่าที่ใคร

คำอุทาน “อ้อ” หรือ “อ้อ” ในบทเพลงอีแซว จะปรากฏอยู่ต้นวรรคเพื่อแสดงว่ารู้แล้ว เนื่องจากพ่อเพลงได้ทิ้งท้ายบทร้องไว้ว่า “ไม่ได้เมื่อสาวจะเอาเมื่อแก่ ไอนั้นเหี่ยวช่างแม่มั่นประไร” แม่เพลงสองคน คือแม่บัวผันกับแม่ทุเรียนจะแก้เพลงโดยการย้ำหรือเดินกลอนของพ่อเพลงกลับ แต่ได้แทรกคำอุทาน “อ้อ” หรือ “อ้อ” ไว้หน้าประโยคกลอนเริ่มต้นเพื่อแสดงว่าเข้าใจสิ่งที่พ่อเพลงกล่าว เป็นการเสริมอารมณ์ส นอกจากนั้น อ้อ มีนัยยะทวนคำเน้นย้ำ เพิ่มน้ำหนัก เป็นการข่มในที่ว่า ฝ่ายตรงข้ามพูดไม่ดี ให้ระวังตัวไว้นะ ต้องยอมรับผลของการพูดไม่ดี ต่อไปจะเป็นการแก้เพลงแล้ว

3.4 พิโธ่ (พุทโธ่) คือ คำที่เปล่งออกมาแสดงความสงสารหรือรำคาญใจ เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 843) ดังบทกลอน

แม่บุญมา: “พิโธ่” คนเราเกิดมาสังขารเปลี่ยนแปลง มีแต่เกิดมีแต่แก่มีแต่เจ็บมีแต่ตาย
 ดูแต่สังขารเฮ้ยเห็นมันไม่น่ายึดเหนี่ยว จะห้ามทือไม่ให้เหี่ยวแล้วมันห้ามกันไม่ได้

สืบเนื่องจากที่พ่อเพลงกล่าวทิ้งท้ายกลอนไว้ว่า “ไม่ได้เมื่อสาวจะเอาเมื่อแก่ไอนั้นเหี่ยวช่างแม่มันประไร” แม่บุญมาก็จะโต้ตอบเชิงสั่งสอนให้เห็นสังขารของชีวิตว่า คนเราย่อม มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย สังขารที่เป็นรูปธรรมโดยเฉพาะผิวหนัง ดังนั้น “จะห้ามทือ (ออกเสียง ทือ แทน ที เพื่อเลี่ยงคำหยาบ) ไม่ให้เหี่ยวแล้วมันห้ามกันไม่ได้” ที่น่าสนใจคือ แม่เพลงใช้คำอุทาน “พิโธ่” ที่มาจากคำว่า “พุทโธ” เปลี่ยนแปลงเสียงเป็น “พุทโธ่” แล้วกลายมาเป็น “พิโธ่” ในภาษาชาวบ้าน คำอุทานดังกล่าวแสดงความสงสารถึงสังขารที่มุ่งใจต่อพ่อเพลงที่ไม่เข้าสังขารของชีวิตเป็นความชาญฉลาดของแม่เพลงที่ใช้คำอุทานเสริมอารมณ์สอดคล้องกับเนื้อหาทางด้านหลักธรรมพุทธศาสนา

3.5 เฮ้ย คือ คำที่เปล่งออกมาเพื่อให้รู้ตัวหรือให้ยั้ง เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 1447) หรือเป็นการเรียกขานเพื่อข่มคู่ต่อสู้หรือฝ่ายตรงข้าม ดังบทกลอน

แม่บุญมา: “พิโธ่” คนเราเกิดมาสังขารเปลี่ยนแปลง มีแต่เกิดมีแต่แก่มีแต่เจ็บมีแต่ตาย
 ดูแต่สังขารเฮ้ยเห็นมันไม่น่ายึดเหนี่ยว จะห้ามทือไม่ให้เหี่ยวแล้วมันห้ามกันไม่ได้

แม่ผ่อง: หนอย หนอย บอกของน้องนี้สิบก็หรือพี่จำ ดูตามาพวกแกเฮ้ยพวกแกเมื่อไหร่
 “เฮ้ย” รู้กันเสียมั่งกันสิไอ้หมา เมื่อจะตีตัวข้านะไอ้พวกหน้าฮีควาย

แม่ทุเรียน: “เฮ้ย” ข้าจะลองดูเฮ้ยว่าสู้สักพัก ถามว่าจะสูงศักดิ์เอ้อว่าเท่าไร
 เขาว่าไอ้มะเขือไอ้ที่พาดปากขาม ทูตพวกไอ้สามหนอนวันตาย

แม่จะลองดู “เฮ้ย” ว่าสู้สัก ถามเองจะสูงศักดิ์เสียเท่าไร
 เอ็งไม่ได้ดมน้ำเยียวหอกไอ้เปลี่ยวลิมตอน ไปเล่นลิเถิดนางจอนเขียวหนอแม่ควาย

ท่าเขาได้ “เฮ้ย” แต่หัวค้า ว่าดีกหนอยเอ็งก็ข้าแม่ทุเรียนไม่ได้

การใช้คำอุทาน “เฮ้ย” นี้นิยมมากที่สุด ปรากฏต้นกับ กลางวรรคหน้าของบทกลอน เพื่อแสดงให้คู่ต่อสู้รู้ว่ากำลังโต้ตอบด้วย เช่น การปรากฏที่ต้นวรรค “‘เฮ้ย’ รู้กันเสียมั่งกันสิไอ้หมา” บอกให้พ่อเพลงรู้ว่า จะย้อนกลอนตอบกลับโดยใช้อุปลักษณ์พ่อเพลงเป็นหมา นอกจากนี้ยังปรากฏ คำอุทานคำนี้กลางวรรค เช่น “แม่จะลองดู ‘เฮ้ย’ ว่าสู้พริก” และ “ทำเขาได้ ‘เฮ้ย’ แต่หัวค้ำ” ล้วนแต่เป็นการบอกให้ฝ่ายตรงข้ามรู้ตัวแฝงนัยยะการ ทำทายต่อสู้ พร้อมทั้งจะโต้ตอบ ยอกย้อนกลับ และเอาคืน นับเป็นอรรถรส เสริมบทปฏิบัติพากย์ที่ชัดเจน

3.6 ซะชะ คือ คำที่เปล่งออกมาเวลาโกรธหรือไม่พอใจ เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 365) ดังบทกลอน

แม่ตะลุ่ม: “ซะชะ” ไม่ได้เมื่อสาวจะลองเอาเมื่อแก่ มะมะมาสิมึงแน่นมาลองกับกูก็ได้
ถ้าผู้หญิงเขายอมเซียวหนอว่าพร้อมพริก ถ้าเขาปลงใจรักละแกก็ทำฉันได้
ถ้าผู้หญิงเขาไม่ยอมเซียวหนอไอ้ชาติระยำ ต่อให้พอมึงก็ทำกูไม่ได้

นอกจากใช้คำอุทานเพื่อแสดงอารมณ์โกรธ ไม่พอใจแล้ว แม่เพลงบางคนมีลีลาการใช้กริยาท่าทางประกอบ เช่น แม่ตะลุ่มใช้คำอุทาน “ซะชะ” แสดงอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจ พร้อมกับยกมือชี้หน้าพ่อเพลง เป็นการเสริมอรรถรสโดยใช้ทั้งวจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่อสาร

3.7 เอ๊ะ คือ คำที่เปล่งออกมาแสดงความฉงน ไม่เข้าใจ หรือไม่พอใจ เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 1434) ดังบทกลอน

พ่อเผ่า: กว้าของกูจะหดพวกมึงก็หมดต้นหา ต้องไปนอนปากอ้าเหมือนอย่างปล่องเรือไอ
ตะกั้แม่ทุเรียนมาว่าตั้งหลายคำ “เอ๊ะ” ใจดีหรือฉันก็จำเอาไว้ได้

คำอุทาน “เอ๊ะ” ที่พ่อเพลงใช้ในบริบทนี้แสดงความไม่พอใจแม่เพลงที่ต่อว่ามาหลายคำ ทำให้เกิดอาการเจ็บแค้น ผึงใจ ดังข้อความ “ฉันก็จำเอาไว้ได้” เป็นอรรถรสของการปฏิพากย์ลักษณะหนึ่ง

3.8 แหม คือ เสียงที่เปล่งออกมาให้รู้ว่าเป็นการแปลก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 1354) คำว่า “แหม” นี้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานระบุว่า เป็นคำวิเศษณ์ (ว.) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากบริบท เห็นว่าคำว่าแหมในที่นี้ทำหน้าที่เป็นคำอุทานสอดคล้องกับตำราหลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2544, น. 109) ที่กำหนดให้คำว่า “แหม” เป็นคำอุทานบอกอาการ การร้องเพลงอีแซวแนวโบราณ ปรากฏการใช้คำว่า “แหม” จำนวนมาก ดังบทกลอน

พ่อกร่าย: บอกว่าใจแม่ลุ่ม แหม ว่าใจฉัน	ก็ละม้ายคล้ายกันคล้ายหัวใจ
เพราะเราไม่เจอกันนานแหมประมาณเกือบปี	ไม่เจอกันเลยซะที่ไม่รู้ว่าไปที่ไหน
แม่ตะลุ่ม: พ่อจำแม่จำน้ำตาไหลปรี่	แหม น้ำตาแคว้นนี้ไหลมากมาย
น้ำตาไหลเสียดอย่างกับเม็ดฝน	เต็มทีแม่ลุ่มก็ทนแทบไม่ไหว
แม่ตะลุ่ม: ดีแท้ดีแท้แกมาสั่งสอน	โอนอ่อนนะเอาใจ
บอกว่าทั้งหมดใครไม่ดีเหมือนกร่ายพี่	แหม แกเดือนสติเขานี้ฉันก็ซึ้งใจ
แหมเอ๊ยแหมจะขอคนละที	หันหน้ามาทางนี้เถอะแม่หนูใจ

การร้องโต้ตอบกันระหว่างพ่อเพลงแม่ของเพลงอีแซวรุ่นเก่า นิยมใช้คำว่า “แหม” อาจเป็นต้องการเปล่งออกมาให้รู้ว่าเป็นการแปลกใจ และมีนัยยะถึงการชมหรือตำหนิด้วย ดังตัวอย่าง “บอกว่าใจแม่ลุ่ม แหม ว่าใจฉัน ก็ละม้ายคล้ายกันคล้ายหัวใจ” พ่อกร่ายใช้คำอุทานนี้เสริมอรรถรสในการปฏิพากย์กับแม่ตะลุ่ม แสดงถึงอาการแปลกใจว่า ใจของแม่ตะลุ่มกับใจของพ่อกร่ายช่างเหมือนกัน เนื่องจากจากกันหลายปี แต่ยังมีความคิดถึงเหมือนกัน ทำให้พ่อกร่ายสัมผัสถึงความแปลกใจดังกล่าว

3.9 หนอยหน้อย คือ คำที่เปล่งออกมาเมื่อไม่พอใจหรือผิดหวัง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 1284) การใช้คำคำนี้นับเป็นการเสริมอารมณ์ในการโต้ตอบที่ดูเดือด เนื่องจากแฝงอารมณ์ความไม่พอใจไว้ ดังบทกลอน

แม่ผ่อง: หนอย หน้อย บอกของน้องนี้สีกก็หรือพี่จำ ดูตามมาพวกแกเฮี้ยพวกแกเมื่อไหร่
“เฮี้ย” รู้กันเสียมั่งกันสิไอ้หมา เมื่อจะตีตัวข้านะไอ้พวกหน้าฮีควาย

เพลงอีแซวรุ่นเก่าเท่านั้นที่ปรากฏการร้องที่ใช้คำวิเศษณ์ “หนอย หน้อย” นับเป็นการเสริมอารมณ์การปฏิบัติได้วิเศษยิ่ง เนื่องด้วยการใช้เสียงซ้ำคำย้าความรู้สึกแห่งความไม่พอใจอยู่ในที่ เป็นการตอกหน้าสบประมาทที่ยอมกันไม่ได้ แสดงอารมณ์ฉุนเฉียว ไม่ยอมแพ้ ประกอบกับท่าทางชี้นิ้วใส่หน้าพ่อเพลงทำนองเอาเรื่อง พร้อมอย่างสามชุกเข้าหาพ่อเพลง นับเป็นลีลาที่เร้าอารมณ์และอารมณ์ ทั้งวิจนภาษาและอวิจนภาษาของแม่เพลงอีแซวรุ่นเก่าในการร้องปฏิบัติ

3.10 เอ้ย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, น. 1433-1434) ระบุว่า “เอ้ย” เป็นคำลงท้ายชื่อหรือถ้อยคำเพื่อบอกให้รู้หรือร้องเรียกด้วยความเอ็นดูขณะที่ในตำราหลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2544, รน. 109) จัดให้คำจำพวก “เจ้าเอ้ย” “น้องเอ้ย” เป็นคำอุทานคำว่า “เอ้ย” นี้เป็นอีกคำหนึ่งที่พ่อเพลงแม่เพลงเพลงอีแซวโบราณใช้เสริมในการร้องปฏิบัติ ดังบทกลอน

แม่ผ่อง: ไหวเอ้ยแล้วไหวพี่ มาทางนี้พ่อไสว
บอกว่านานเจอที่ปีเจอहन เรากี่สร้างตำบลก้นปีกลาย

การที่แม่เพลงใช้คำว่า “เอ้ย” ลงท้ายชื่อพ่อเพลง คือพ่อไสว แต่เรียกเล่นแบบย่อว่า “ไหว” เป็นการเรียกเพื่อให้รู้ตัวว่ากำลังปะการมกันอยู่ การใช้คำว่า “เอ้ย” นี้แฝงไปด้วยอารมณ์เอ็นดูฝ่ายตรงข้ามหรือมีนัยยะแฝงแสดงความเหนือกว่า ผู้ถูกเรียกชื่อมีสถานะต่ำกว่า นับเป็นการเสริมอารมณ์ที่ทำให้ความดุเดือดร้อนผ่อนคลายลง

แม่ทุเรียน: “เฮ้ย” ข้าจะลองดู “เฮ้ย” ว่าสู้สักพัก ถ้ามัวจะสูงศักดิ์เอื้อว่าเท่าไร
 เขาว่าไอ้มะเขือไอ้ที่พาดปากขาม “ทุต” พวกไอ้สามหนอนวันตาย

นอกจากคำอุทานทั้ง 11 คำแล้ว ผู้ศึกษายังพบคำที่ใช้
 เสริมอรรถรสบทเพลงปฏิพากย์ที่น่าสนใจได้แก่คำว่า “ละ” พิจารณาตัวอย่าง
 ดังต่อไปนี้

พ่อไสว: เมื่อเวลามันจะน้อยข้านี้จะย่อยเนื้อเรื่อง เวลามันจะไม่เปลืองกันลงไป
 ก็วันนี้มางานละก็งานแม่อยู่ เมื่อพี่น้องแนะก็รู้กันเลยมากหลาย
 ก็แม่อยู่แก่ละตายกันลงไปเป็นผี บอกว่าคราวนี้แล้วก็แม่เพลงละที่ไหน

คำว่า “ละ” เป็นคำที่ใช้ประกอบข้อความข้างหน้าเพื่อยืนยัน
 ให้มีน้ำหนักขึ้น เช่น มีนาละ จะไปไหมละ(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
 พ.ศ. 2554, 2556, น. 1043) คำว่า “ละ” นี้ วิจิตรน ภาณุพงศ์ และ
 คณะ (2552, น. 61) จัดเป็นคำลงท้าย ประเภทคำลงท้ายแสดงทัศนภาวะ

จากบทกลอนดังกล่าว เนื้อร้องนั้นกล่าวถึงการชุมนุม
 พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่มาร่วมงานศพของยายทองอยู่แม่เพลง
 อาวุโสที่ถึงแก่กรรม พ่อไสวดนกลอน “ก็วันนี้มางานละ” โดยใช้คำว่า “ละ”
 เสริมอรรถรสเพื่อยืนยันข้อความข้างหน้า “ก็วันนี้มางาน” ทำให้การมาร่วมงาน
 ครั้งนี้ให้มน้ำหนัก เน้นย้ำว่าทุกคนตั้งใจมางานครั้งนี้เพื่อให้เกียรติแม่ทองอยู่
 ดังถ้อยคำต่อมา “ก็งานแม่อยู่”

4. บทสรุป

การร้องเพลงอีแซวรุ่นเก่าโดยสอดแทรกคำอุทานไว้ในเนื้อร้อง นับเป็นการเสริมอรรถรสในบทพิพากย์ที่ใช้โต้ตอบกันด้วยคารมและฝีปาก หมวดคำดังกล่าวแสดงให้เห็นการใช้ภาษาในการร้องเพลงอีแซวรุ่นเก่า ในขณะที่คณะเพลงอีแซวในปัจจุบันมีการใช้คำอุทานแบบนี้้น้อยลง พิจารณาจากคลิปการแสดงเพลงอีแซวปัจจุบันในสื่อออนไลน์ การเล่นเพลงรุ่นเก่านอกจากการใช้คำอุทานเสริมอรรถรสดังกล่าวมาแล้ว ยังมีการใช้คำกริยาประกอบท่าทางด้วย ตัวอย่างคำว่า “ถุย” (เกลียว เสร็จกิจ, 2565) ซึ่งเป็นคำกริยา หมายถึง ถ่ม เช่น ถุยของในปากออกมา, ถ่มน้ำลายมีเสียงดังเช่นนั้น, ออกเสียงดังเช่นนั้นแสดงกิริยาดูหมิ่น (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, น. 533) ดังข้อความสัมภาษณ์ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์

“แม่ถ้าผู้ชายมาว่ากันหนัก ๆ บางทีก็คนนั้นก็ว่าฉัน คนนี้ก็ว่าฉันแกไ้ฉันก็ว่าฉันแก ถุยแม่มีงไม่แกหรือใจ แทนที่จะต้องเดินมาอีก สามสี่คำ แล้วก็ค่อยลง แต่ไม่ เอาถุยคำเดียว ถ้าคนดูอายุใกล้เคียงแม่ก็จะถุย แต่ถ้าเด็ก ๆ ก็โธ่ แหม ดูสถานที่ มันใช้ไม่ได้เหมือนเดิม อารมณ์พวกแม่ก็ไม่ได้แบบนั้นแล้ว เพราะคู่ต่อสู้ไม่มี”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การใช้คำอุทานในบทร้องเพลงพิพากย์ เป็นลักษณะการแสดงของเพลงอีแซวในสมัยโบราณ ไม่ปรากฏการใช้คำเหล่านี้มากนักในการแสดงเพลงพื้นบ้านปัจจุบัน อาจปรากฏบ้างหากเป็นการแสดงของแม่เพลงรุ่นเก่า เช่น แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ แต่ก็มีไม่มากเพราะขาดคู่ต่อสู้ที่เป็นพ่อเพลงรุ่นเก่า ซึ่งว่าเพลงทั้งเพลงดับเพลงตันแสดงปฏิกิริยาไหวพริบเนื่องจากปัจจุบันเป็นเพลงท่องจำ ทำให้การสื่ออารมณ์ในการโต้ตอบไม่เด่นชัด จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้คำอุทานที่สอดแทรกในเนื้อร้องค่อย ๆ จางหายไปเป็นลำดับ

การใช้คำอุทานเสริมอารมณ์รสในเพลงปฏิพากย์ กรณีศึกษา เพลงอีแซวรุ่นเก่า ทำให้เห็นการใช้คำอุทาน เกลียว เสรีจกิจ (2565) กล่าวว่า การใช้คำอุทานในเพลงอีแซวรุ่นเก่านั้นับเป็นเสน่ห์ของยุคหนึ่ง เหมาะกับสังคมยุคนั้น การแสดงในปัจจุบันไม่ค่อยปรากฏมากนัก เนื่องจากการแสดงปัจจุบันได้วางบทตัวผู้ร้องเล่นตามลำดับ เล่นตามตำแหน่ง เป็นเพลงท่องจำ เล่นตามเวลาที่กำหนด ถ้อยคำแบบพ่อเพลงแม่เพลงในอดีตก็ไม่สามารถนำมาใช้ร้องได้ทั้งหมด เนื่องจากบทบาทหน้าที่และบริบทการแสดงเปลี่ยนไป ส่วนการด้นเพลงมีเฉพาะหน้าที่รับจ้างไปแสดงโดยเฉพาะ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับหน่วยงานหรือเจ้าภาพที่ไปแสดง ไม่ใช่เพลงปฏิพากย์แบบรุ่นเก่า นอกจากนี้ รวยของผู้เล่น โดยเฉพาะวัยเด็กบางครั้งก็ไม่สามารถใช้คำอุทานที่มีความหมายเชิงลบหรือหยาบคายได้ ต้องท่องแล้วร้องไปตามบท

เอกสารอ้างอิง

- เกลียว เสรีจกิจ (ขวัญจิต ศรีประจันต์). แม่เพลงอีแซว ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน) ประจำปี 2539, (23 กุมภาพันธ์ 2565). สัมภาษณ์.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2548). “เพศศึกษาในเพลงพื้นบ้าน” ใน ภาษาสองสังคม วรรณคดีส่องชีวิต: หนังสือรวมบทความจากการประชุมวิชาการ 12-13 พฤษภาคม ณ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิจิตร ภาณุพงศ์ และคณะ. (2552). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ. (2563). *รายการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 833 เพลงอีแซว คณะแม่บัวผัน จันทร์ศรี*. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CmW0aH6jnYs&t=2181s>
- สุกัญญา ภัทรราชย์. (2540). *เพลงปฎิพากย์: บทเพลงแห่งปฎิภาณของชาวบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย. (2564). *มหกรรมพื้นบ้าน ตำนานสุขโขทัย เพลงอีแซว คณะแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ เพลงฉ่อยพ่อสุชิน ทวีเขตต์*. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.youtube.com/watch?v=VidenxQ_rwE

เอนก นาวิกมูล. (2550). *เพลงนอกศตวรรษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มติชน.
อุปทิศศิลปสาร, พระยา. (2544). *หลักภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.

Subanwatin สุบรรณวาทีน. (2563). เพลงอีแซว พ่อเพลงแม่เพลง สุพรรณ
อ่างทอง. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [https://www.youtube.com/
watch?v=V4GtVvsUvLQ&t=808s](https://www.youtube.com/watch?v=V4GtVvsUvLQ&t=808s)